

“İrkçılık Türkiye’ye Yapılacak En Büyük İhanettir”

Yusuf ADIGÜZEL*

Söyleşen:

Hande USTAMAHMUT**

&

Esra AYDEMİR***

H(ande USTAMAHMUT): Sizce göç nedir? Sosyolojiye göre göç nasıl tanımlanmaktadır? Biraz açabilir misiniz?

Y(usuf ADIGÜZEL): En yalın anlamıyla insanların coğrafi ve fiziksel olarak yer değiştirmesi anlamına gelir. Ancak sosyolojik bağlamda düşündüğümüz zaman, göçü sadece fiziksel bir yer değiştirme olarak değil, bununla birlikte göçün getirdiği sosyolojik, ekonomik, kimlik veya entegrasyon ile ilgili çok farklı boyutlarla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini söylememiz ve düşünmemiz lazım. Çünkü insan sadece fiziksel bir varlık değil, dolayısıyla giderken sadece fiziğiyle, bedeniyle değil, bütün geçmişi, birikimi, kültürü, tecrübesi, inancı kısaca her şeyini alarak göç ediyor. Dolayısıyla sosyolojinin en temel çalışma konusu olan toplumsallaşma, göçmen için göç ettiği tarihten itibaren adeta yeniden başlıyor. Sıfırdan bir öğrenme süreci başlıyor. Dolayısıyla göç kavramını, insanın bütünüyle hayatını yeni katıldığı toplumda yeniden kurması, yeniden o toplum içerisinde kendini kabul ettirmesi ve ayakta kalmaya çalışması süreci ile birlikte değerlendirmeliyiz.

*Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, İletişim Fakültesi, yusufadiguzel@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8400-1099

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, FDB Din Sosyolojisi, y216010031@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2128-1828

*** Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, FDB Din Sosyolojisi, y226010005@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0697-3770

E(sra AYDEMİR): Göçe dair bir kafa karışıklığı var. Belki de kavram karmaşası diyebiliriz. Sığınmacı, mülteci, göçmen gibi. Bu kavramları birbirinin yerine kullanabilir miyiz yoksa farkları var mıdır?

Y: Mülteci çok teknik bir kavram. Hukuki bir kavram olarak da değerlendirebilirsiniz. 1951 yılında Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesiyle mülteciliğin tanımı yapılmıştır. Mülteciliğin tanımına bakarsak aslında mülteciler kendi ülkesinin korumasından faydalanamayarak başka bir ülkeye kaçmak zorunda kalmış kişilerdir. Bunun anlamı şu: kendi ülkeniz ve rejiminiz size sahip çıkmadığı için hatta kendi ülkenizin zulmünden kaçtığınız için başka bir ülkeye sığınmak zorunda kalıyorsunuz. Böyle bir durumda, hayati riski, problemi olan herkesin başka bir ülkeye yasal olarak sığınma hakkı vardır. Dolayısıyla mültecilik dediğimiz husus yasal bir statüdür ve bütün hayati riski olan insanların, kendi ülkesinin koruyamadığı, hatta zulmettiği insanlar başka bir ülkeye sığınma başvurusunda bulunabilir. Bu sözleşmeye göre Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ülkesinden ayrılmak zorunda kalanlar mülteci olabiliyordu. 1965 yılında New York Protokolü imzalandı. New York Protokolü ile beraber sadece Avrupa'da meydana gelen olaylardan dolayı insanların başka bir ülkeye sığınması hususundaki coğrafi kısıtlama yani Avrupa dışındaki ülkeleri de kapsayacak şekilde genişledi. Ancak Türkiye bu coğrafi kısıtlamayı devam ettirme kararı aldı. Bunun anlamı şu: Türkiye'de mülteci olabilmek için Avrupa ülkelerinden Türkiye sığınmış olma şartı var. Böylece değerlendirdiğimizde mültecilik, dünyanın başka ülkeleriyle Türkiye'de aynı anlama gelmiyor. Dolayısıyla Türkiye'ye Avrupa ülkeleri dışından gelerek sığınma talebinde bulunanlara mültecilik statüsü verilemediği için, uluslararası koruma sağlanan kişiler, düzensiz göçmenler veya sığınmacılar gibi statülerde bulunuyorlar diyebiliriz. Türkiye'deki Suriyelilerin statüsüne bakarsak, geçici koruma altındaki kişiler olduğunu belirtmeliyiz. Uluslararası literatür bağlamında değerlendirirsek mültecilik yasal olarak tanımlanmış bir haktır. Bir kişiye mültecilik statüsü verildikten sonra o kişinin artık o ülkede yasal olarak kalma yani oturma izinleri sonrasında vatandaşlığa kadar giden bir yolun açılması anlamına gelir. Avrupa Birliği ülkelerinde dışarıdan düzensiz olarak gelen göçmenler, o ülkeye ayak bastıkları andan itibaren sığınma talebinde bulunabilirler. Eğer iltica talepleri kabul edilirse mülteci oluyorlar. Ancak bu arada geçen sürede iltica talebinde bulunan evraklar inceleniyor. Yani belli bir süre araştırma gerekiyor. Göçmenler için bu süre içerisindeki statü, sığınmacılıktır. Ancak göçmen dediğimiz kavram, Türkiye'de ve dünyada farklı olarak yorumlanabilir. Suriyelilerin kitlesel olarak Türkiye gelişinden önceki algımıza

göre göçmen demek, Türkiye'ye gelen muhacirleri, Balkanlardan gelenleri, Kafkaslardan gelenlerdir. Bunlar bir anlamda 'eski tip' göçmen olup, etnik veya kültürel olarak Türk kabul edilenlerdir. Ancak 2011 yılından sonra Suriyelilerin kitlesel olarak Türkiye'ye gelmesine ilave olarak Afganistan, Pakistan, Afrika ülkeleri ve daha birçok farklı ülkelerden yüz binlerce, milyonlarca insan Türkiye düzensiz olarak gelmiştir. Dolayısıyla şimdi göçmen dediğimiz zaman sadece eski tip göçmenleri değil, 'etnik ve kültürel olarak Türk' olmayanları da kapsayan 'yeni tip' göçmenleri de anlıyoruz. Yani sosyolojik ve yasal anlamda göçmenin anlamı genişlemiş oldu. Göçmenlik biraz daha kalıcı bir şey ifade ediyor. Avrupa ülkelerine düzensiz göç edenler önce sığınmacı, sonra mülteci oldu. Daha sonra ise mültecilikten vatandaşlığa geçenler oldu. Göçmen, gittiği ülkede biraz daha kabul görmüş, bir anlamda orada yerleşik hale gelmiş, oturum izni bulunan kişilerdir. Düzensiz göçmen demiyorsak şayet, göçmen için böyle bir şeyden bahsedebiliriz. Bir de göçmen dediğimizde ilk etapta ekonomik olarak yer değiştiren kişiler anlaşılıyor. Göçmen çalışmak için, para kazanmak için ülkesinden ayrılan kişiler gibi algılanırken, savaştan kaçarak, zorla yerinden edilenlere mülteci ya da sığınmacı diyoruz. Mülteci olmadan önceki süreç sığınmacılık sürecidir ve geçici bir şeydir. Sığınmacının durumu yasal olarak netleştikten sonra, insanlar ülkenin göçmeni haline gelebilir.

H: Göç genellikle ekonomik dezavantajları ile anılmaktadır. Peki göçün ekonomik avantajları var mıdır, varsa bunlardan biraz bahsedebilir misiniz?

Y: Tabii göç ve göçmenlik en baştan bir dezavantajlılık durumudur. Çünkü başka bir ülkeye gidip orada yeni bir hayat kurmaya çalışmak kolay bir iş değil, zor bir iştir. Gittiği ülkede göçmenin benimsenmesi, kabul görmesi, toplumsal içirme süreçleri çok uzun sürüyor. Bir de toplumsal olarak göçmenle göçü kabul eden ülke arasında bir sosyal mesafe çok büyükse, çok farklı görünüyorsa, iki taraf için de birbirini kabullenme ve uyum süreci daha da zor oluyor. Herhangi bir olumsuzluk ve ekonomik problem durumunda gözler göçmenlere çevriliyor. Bu sadece Türkiye'de değil, dünyanın her yerinde böyledir. Biz Türkiye'de şu anda göçmenlerin ekonomik maliyetlerini (onlara harcadığımız parayı şuraya harcasaydık, böyle olurdu vs.) ve olumsuz yansımalarını çok fazla konuşuyoruz. Ancak göç literatürüne baktığımızda göçmenlerin gittikleri ülkelere ekonomik yükleri kadar belki yüklerinden daha fazla ekonomik katkı sağladıkları söyleyebiliriz. Eğer göçmen tanımını mültecilikten biraz ayırarak düşünürsek dünyada şu anda üç yüz milyona yakın göçmen var. Dünyanın farklı ül-

kelerinde yaşayan kendi ülkesi dışında yaklaşık 300 milyon insan var. Mülteciler bu büyük kitlenin sadece %10'unu oluşturuyor. Yani otuz milyona yakın bir mülteci sayısı var dünyada. Yani göçmenlerin %90'ı ekonomik göçmendir. Ekonomik göçmenlik, bir ülkenin ihtiyacı duyduğu insan gücünü transfer etmesidir. Ekonomik göçmenlerin tamamına yakını da Batı ülkelerindedir. Gelişmiş Batı ülkeleri ekonomik olarak kalkınmasına katkı sağlamamış olsa göçmenleri zaten kabul etmezler. Biz sadece göçmen nüfusunun yüzde 3'ü, dünya nüfusunun binde 3'ü olan mülteciler üzerinden göçün ekonomik boyutlarını tartışıyoruz ki, bu büyük bir yanılsamadır. Göçmenler gittiği ülkeye büyük bir ekonomik, sosyal ve kültürel katkı sağlıyor. Bunu da sadece işçi göçüyle, işçi sözleşmeleriyle giden insanlar açısından söylemiyorum. Göçmenler isterse düzensiz, kaçak olarak başka ülkelere gitseler dahi orada oturum ve çalışma hakkı kazandıklarında yerli insanlardan en az üç kat daha fazla üretiyor, daha fazla çalışıyorlar. Çünkü ayakta kalmaları için daha fazla çalışmaları ve birikim yapmaları lazım. Gittikleri yerde bu birikimi bir yatırıma dönüştürmeleri lazım hayatta kalabilmeleri için. Bu alanda yapılmış çok fazla bilimsel çalışma da var. Göçmenler ekonomik olarak piyasaya girdiklerinde genellikle ev sahibi toplumun talep olmadığı, emek yoğun ve düşük ücretli işlere yönlendiriliyor veya oraya yönelmek zorunda kalıyorlar. Dolayısıyla bu alandaki yani üretim alanındaki büyük bir iş gücü açığını göçmenler kapatıyor. Bu sadece Türkiye'de değil, dünyanın her yerinde böyle. Türkiye'de baktığımızda sanayide, üretimde, fabrikalarda çalışan, tarım ve hayvancılıkta çalışan düşük ücretli işlerin önemli bir bölümünü Türkiye'deki göçmen işçilerin üstlendiklerini görmekteyiz. Ancak göçmenlerin önemli bir bölümü, Türkiye'deki geçici koruma altındaki Suriyeli de dahil olmak üzere, kayıt dışı olarak çalıştırılıyorlar. Kayıt dışı oldukları için de sanki 'çalışmıyormuş' gibi bir istatistik ortaya çıkıyor. Baktığımızda Türkiye'de 3,6 milyon geçici koruma altında Suriyeli var ve araştırmaların gösterdiği, en az bir milyon Suriyelinin çalıştığıdır. Ancak baktığımızda resmi olarak çalışan Suriyeli sayısı elli bin bile değil yani ne diyelim %5'i ancak kayıt altında %95'i kayıt dışı çalışıyor bu insanların ve dolayısıyla bunların emekleri gözüküyor, emekleri göz ardı ediliyor. Bunların nasıl bir ekonomik katkı sağladığını anlamak istiyorsak, sanayide, tarımda, hayvancılıkta bu insanları istihdam eden sektördeki işverenlerle konuşmamız, anlamamızı kolaylaştıracaktır. Yoksa üretimin hiçbir yerinde bulunmayan, sanayiden haberi olmayan, tarım ve hayvancılığı bilmeyen, sektörün hiçbir yerinde bulunmayan insanların uzaktan eleştirmesi çok haklı bir davranış, haklı bir tutum değil.

E: Göç ve sonrasında ortaya çıkan sosyoloji hakkında neler söyleyebilirsiniz? Örneğin göç ve birlikte yaşama kültürü hakkında ne düşünüyorsunuz?

Y: Göçü, sosyolojik açıdan değerlendirirken söylediğim gibi, aslında bir toplumsallaşma süreci ve yeniden bir toplumsallaşma sürecidir. Göçmenin hayatını yeniden kurma, her şeyi yeniden öğrenme, bildiklerini yeniden test etme, dilini, kültürünü, inancını, geleneklerini, göreneklerini her şeyini geride bırakıp, bunların tamamını yeniden öğrenmeyi zorunlu kılan bir süreçtir göç süreci. Bu zorlu süreci kolaylaştıracak şey nedir? Hem göç eden topluluğun hem de göçü kabul eden toplumun birbirlerine karşı tutumları aslında bu süreci kolaylaştırabilir veya zorlaştırabilir. Sosyal içerme dediğimiz göçmenin kabul edilme, topluma dahil edilme sürecini kolaylaştırmak için göçmenden daha fazla belki ev sahibi toplumun hoşgörüsüne, anlayışına ve kucak açmasına ihtiyaç var. Çünkü uyum dediğimiz şey iki tarafın birbirini kucaklamasıyla olacak bir şeydir. Bir taraf elini uzatırken diğeri sırtını dönerse bu hiçbir zaman gerçekleşmeyecektir. Göçü kabul eden toplumla göç eden toplum yani göçmenle ev sahibi toplum arasındaki algı kendilerini göçmene yakın görme ve ev sahibine yakın görme, bu süreci çok kolaylaştıracaktır. Suriyeliler gelene kadar göçmenin bizdeki algısı, Kafkaslardan gelen etnik olarak Türk olmasa dahi kültürel olarak Türk olduğunu düşündüğümüz insanların Anadolu'ya göçlerini anlatmak için kullanılmaktaydı. Bunlar zaten bu ülkenin asli unsurları, bu ülkenin bir parçası olarak görülüyordu. Dolayısıyla Türk toplumu açısından bunların kabulü daha kolaydı. Ama şimdi etnik olarak Türk olmayan ve Türk kültürüne de yakın olmadığını düşündüğümüz bir topluluk geldi. Suriyeliler, Afganlar veya Afrika'dan gelen göçmenler. Bunları Türk veya Türk kültürüne yakın kabul etmemiz zor oluyor. Üstelik bizim Araplara karşı olumsuz bir önyargımız ve algımız var. Bunlar da uyumu zorlaştıran şeyler. Arapların kendi kültürümüze uzak olduğunu, Türk toplumuna hiçbir zaman kültürel olarak uyum sağlayamayacağını, eriyip gidemeyeceğini düşünen önemli bir kesim var. Göçmenlere, Suriyelilere -yapılan araştırmalara göre, bizim de saha çalışmalarımızda bu ortaya çıkıyor- 'kendinizi Türk toplumuna yakın görüyor musunuz?' diye sorulduğunda, Türklere çok yakın olduklarını söylemektedirler. Ancak Türklere sorduğunuzda onların bize hiç yakın olmadığını düşünüyorlar. Peki bu ne kadar farklılık olabilir? Biz dört yüzyıldan daha fazla süre Suriyelilerle birlikte, aynı devletin çatısı altında yaşadık. Herhalde yüz yıldır aramızda çekilen bir sınır sonucunda farklı devletler içerisinde bir ulus devlet inşasıyla bugünlere gelmiş olduk ve iki ülkeyi, iki toplumu birbirinden uzaklaştıracak po-

litikalara şahit olduk. Aslında biraz daha önyargısız düşündüğümüzde Suriyeliler dediğimiz toplulukla Türk toplumu arasındaki mesafenin de o kadar fazla olmadığını anlayabiliriz. Avrupa'ya işçi göçüyle veya mülteci olarak giden Müslüman-Türk- göçmenlerin, Fransa'da, Almanya'da, Hollanda'daki durumlarını düşünün. Bir de Türkiye'deki Suriyelilerin Türk toplum ilişkilerini düşünün. İki göç ve göçmenliğin ne kadar farklı olduğunu anlayabilirsiniz. Yani şöyle; Türkiye'deki Suriyelerin bizim toplumumuza daha kolay adapte olabileceklerini, daha kolay toplumsal içermenin sağlanacağını söyleyebiliriz. Çünkü bu entegrasyon sürecinde en temel şey din meselesidir. Aynı inanca sahip olmak Türkiye'nin işini kolaylaştırıyor. Almanya'daki Fransa'daki Hollanda'daki bir Müslüman göçmeni düşünün. Kadın başörtülü olduğu zaman o toplumda direkt zaten damgalanacak. Sakallı olduğu zaman erkekler yani aynı şekilde. Çocukları sünnet ettirmeye kalktığınızda zaten orada bir ayrıştırmaya tabi tutulacaksınız. Kurban keseceksiniz ayrıştırmaya tabi tutacaksınız. O kadar çok ayrıştırıcı şey var ki, şimdi Türkiye'deki Suriyelilere bu saydığım ayrıştırıcı şeylerin hangisini söyleyebiliriz? Veya Avrupa'da çocuk okulda yemekhanede yemek seçerken 'bunda domuz eti var mı?' diye sorduğu zaman damgalanır. Türkiye'deki Suriyelinin böyle bir şey sorması ya da ne diyeyim böyle bir damgalanmaya maruz kalması mümkün değil. Dili öğrendiği zaman Suriyeli bir çocuğu Türk çocuğundan ayırt etmeniz mümkün değil. Çocukları çok kolay Türkçe öğreniyorlar ve şu anda anne babalarına da rehberlik yapıyorlar ama Almanya'da dördüncü kuşağa gelmiş olmamıza rağmen hala Almanya'nın ve Fransa'nın en büyük sorunu Türklerin entegrasyonu meselesidir. Müslüman bir göçmen toplumu ile Müslüman olmayan bir toplumun kaynaşması çok kolay değil. Kaynaşmayı sağlayan, iki toplumu çimento gibi birbiriyle kaynaştıran en temel şeylerden bir tanesi de evlilik müessesesi. Suriyelilerle Türkler arasında evlilik açısından bir engel, mâni yok. Türkiye'de, istatistiklere de yansıyan, en fazla karma evlilik artık Suriyelerle yapılıyor. Binlerce yeni aile kuruluyor, binlerce yeni çocuk dünyaya geliyor. Annesi veya babası Arap veya Türk olan yani hibrit aileler var artık. Bu kadar büyük ve kitlesel evlenme, birlikte olma, aile kurma işinin Almanlarla Türkler arasında olmadığını söyleyebiliriz. Çünkü ortada dini bir engel var. Bu iki toplumun birbiriyle aile kurmasını engelleyecek -en azından mutaassıp aileleri açısından- böyle bir durum var. Dolayısıyla bu iki toplum düşünüldüğü kadar birbirine uzak değil, birbirlerine çok yakın olabilecek ve kolayca birlikte yaşamayı, huzuru, toplumsal içermeyi sağlayacak bir potansiyele sahipken, dış etkenlerle, suni gündemlerle bu iki toplum bir şekilde uzaklaştırılmaya

çalışılıyor. Bazı siyasilere oy uğruna bunu yapıyor. Bazıları hükümeti eleştirmek adına ucuz bir politika olarak göçmenleri kullanıyor ama geride milyonlarca masum insanın damgalanması, toplum içerisinde ötekileştirilmesi, çocukların dışlanması, çocukların akran zorbalığına maruz kalması gibi çok büyük travmalar bırakıyorlar. Bunlarla hem dünyada hem de (inanyorsalr) ahirette helalleşmeleri çok zor. Her ne kadar vatanseverlik adına yaptıklarını söyleseler de bu ülkeye, bu topluma en büyük düşmanlığı yapıyorlar. İrkçılık bu ülkeye yapılacak en büyük ihanettir. Bu ülkeyi ırkçılık illeti ile zayıflatmaya ve çatışmaya sürüklemek isteyenlere inat, düşmanlık tohumları ekmek istemelerine rağmen, Türkiye toplumu engin hoşgörüsü ve irfanı ile bu toprakları vatan belleyen herkesle kardeşçe yaşayacak, ırkçılık yapanlar da kendi ayıpları ile kalacaktır. Aslında ırkçılık yaparak, Suriyeliler başta olmak üzere, farklı toplulukları ötekileştirenler, bir farklı etnik ve diasporik kimlik inşa ettiklerini de fark etmelidirler. Bu insanların yani Suriyelilerin kendileri bir etnik Suriye kimliği inşa etmeye çalışsalar, bir partinin yaptığı ırkçılık kadar katkı etnik kimlik inşasına katkı sağlayamazlar.

H: Göç insanlık tarihi kadar eski ancak modern dönemde bu olgunun anlattıkları geçmişten daha farklı gibi siz ne dersiniz?

Y: Şimdi bahsettiğiniz gibi göç bugünün mevzusu değil, insanlık tarihi kadar eski söylediğiniz gibi. Ancak 'her şey biz yaşarken oluyor'. Ve biz sadece 'bizim başımıza gelmiş' gibi düşünüyoruz. Göç her zaman vardı. Bundan sonra da olacak. Göçlerin yapısı dönemlere ve zamana göre değişiyor. İnsanlar bazen savaşlardan kaçarak, bazen açlık ve kıtlıktan, bazen de yeni bir hayat, yeni bir çevre edinmek amacıyla ekonomik ve sosyal sebeplerle göç ederler. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği her yıl göç raporlarını açıklıyor ve son 10 yıldır raporların değişmeyen cümlesi şudur: Bu yıl İkinci Dünya Savaşından bu yana zorla yerinden edilen insanların sayısının en yüksek olduğu yıl oldu. Yani her yıl zorla yerinden edilen insan sayısı artıyor. Şu anda zorla yerinde edilen insanların sayısı neredeyse yüz milyona yaklaşmış durumda. Bunun otuz milyonunu mülteciler oluşturuyor. Peki nasıl oluyor da insanlık demokraside, modernleşmede insan haklarında sürekli iyileştiğini iddia ederken insanlar kendi ülkelerinde, kendi topraklarında, kendi vatanlarında barınamaz hale geliyorlar? Nasıl oluyor da insanlar her geçen gün, her geçen yıl daha güvensiz bir ortamda yaşamaya itiliyor? Kimsenin hayat garantisinin olmadığı bir dünyaya doğru gidiyoruz. Bir de yine modern dünyanın algısının tersine, dünyadaki mültecilerin, zorla yerinden edilenlerin %85'ini yoksul ülkeler veya Türkiye gibi gelişmekte Müslüman ülkeler misafir ediyor. Yani mültecilikten en çok yakınan Batı ülkelerinin (Avrupa Birliği ülkeleri,

Amerika, Kanada, Avusturalya vb.) zorla yerinden edilenlerin sadece 15% ini kabul ettiklerini görüyoruz. Bu küçük yüzdelik kesim de zorla, tehlikeli yolculuklarla ülkelerine giren insanlardan oluşuyor. Akdeniz'i derme çatma botlarla geçip Avrupa topraklarına ayak basmayı başaran insanlar var. Avrupa mülteci stokunun büyük bir kısmını da göçmen iş gücüne ihtiyacı olduğu için, Almanya karşılıyor. Avrupa'nın insanlığı bu kadardır. Ama maalesef ki Türkiye ve diğer Müslüman ülkelerin her 10 mülteçiden 9'unu kabul ettiğini unutup, sanki göçmenlik, mülteçilik 'sorununun' Avrupa Birliği'nin derdiymiş gibi bir algıya sahibiz. Düşünün ki, dünyada neredeyse yedi milyon Suriyeli kendi ülkesinde yaşamıyor. Bunun 3,6 milyonu geçici koruma statüsüyle Türkiye'de. Yani dünyadaki yerinden edilen Suriyeli-lerin yarısından fazlası Türkiye'de yaşıyor. Diğer yandan zorla yerinden edilen, sığınacak ülke arayan Afganlıları, Pakistanlıları, Arakanlıları ve Afrika ülkelerinden gelenleri düşünün. Bu insanların öncelikle komşu ülkelerde sonra Türkiye gibi ülkelerde kaldığını ve koruma sağlandığını unutmamamız lazım. O modern dünyanın ya da Modern olduğunu söyleyen ülkelerin göçmenlik konusunda da çok geride kaldığını, insanlık konusunda Türkiye'nin çok gerisinde kaldığını da burada zikretmemiz gerekiyor. Dünyayı bekleyen bir diğer önemli göç sorunu da iklim göçleri olacak. Bundan sonra küresel ısınma sonucunda denizlerin yükselmesiyle bazı topraklar su altında kalacak ve yine milyonlarca insan başka ülkelere sığınmak durumunda kalacaktır. Afrika ülkelerindeki kuraklık ve yoksulluk da gıda krizlerini gündeme getirecek, böylece küresel insan hareketliliği dünya gündeminde kalmaya devam edecek.

E: Göçü durdurmak mümkün görünmüyor. Ne göç edeni evine göndermek ne de göç akıntısını durdurmak. Peki göçle beraber ortaya çıktığı varsayılan problemler nelerdir?

Y: Göç çok boyutlu, çok katmanlı bir olgu. Göçle birlikte ortaya çıkan sorunları, göçmenlerin, göçü kabul eden toplumların ve göç veren ülkenin sorunlarıyla birlikte düşünmeliyiz. Dolayısıyla biz sadece göçmenler için barınma, istihdam, sağlık, eğitim gibi birtakım sorunları konuşurken, göç veren ülkenin durumunu da sorgulamalıyız. Göç veren ülkenin en büyük kaynağını, insan gücünü kaybettiği de göz önünde bulundurulmalıdır. Yani Suriye'nin yedi milyondan fazla insanının ülke dışına gitmiş olması, nüfusun yarısından fazlasının yerinden edilmiş olması, Suriye devletini, toplumunu çökertmiştir. Suriye'nin içine düştüğü durum ekonomik, sosyal, güvenlik gibi birçok açıdan büyük bir kriz içinde olduğunu gösterir. Dolayısıyla küresel göç sorunu bir ülkenin tek başına altından kalkabileceği, tek başına

çözebileceği bir sorun değil. Türkiye tek başına bütün Suriye göçünü çözemeyeceği gibi, Afgan göç sorununu da çözemez. Küresel sorunlara çözümün de küresel olması gerekiyor. Bunun için bence ilk şart yani zorunlu göçe neden olan sebeplerin ortadan kaldırılmasıdır. Yani insanlar neden göç ediyor? Bunun sebeplerini araştırıp insanları göçe zorlayan nedenleri ortadan kaldırdığımız zaman göçü azaltabiliriz. Göçü önleme adına yapılacak çalışmalar, 'mültecilikle mücadele' adı altında sadece frontex gibi Akdeniz'den geçmeye çalışan insanları geri itme ile sınırlı bir çaba olursa boş bir çaba olur. Afganistanlılar kendi ülkelerinde barış ve huzur içinde, ekonomik olarak kendi ayaklarında durabildiklerinde göç etmek zorunda kalmazlar. Suriyeliler huzur içinde yaşayacakları bir ülkeye sahip oldukları zaman, ülke dışına gitmeleri gerektirecek sebepler ortadan kalkmış olur. Zor bir şeyden bahsettiğimim farkındayım ama bu ülkeler hala batının ve emperyalist ülkelerin sömürgesi altında ezilmeye devam ediyor. Afrika ülkelerini düşünün hala yoksullukla mücadele etmek durumunda kalıyorlar ve hala üzerlerine kene gibi yapışmış Batı ülkelerinin hegemonyası, özellikle Fransa'nın emperyalist sömürgeci tavrı bir şekilde devam ediyor. Bu insanların kendi ülkelerinde üretip, güven içinde yaşayacakları bir ortam olsa, herhalde kalkıp Afrika çöllerinde ölmeyi, Akdeniz'de boğulmayı göze alarak Avrupa'ya, Fransa'ya geçmek istemezler. İnsanları yerinde güvenli, huzurlu, mutlu ve ekonomik olarak müreffeh bir seviyeye getirirseniz göç sorunu çözülmüş olur. Göç sorununun en temelinde adaletsizlik var. Bu adaletsizliği sadece ekonomik adaletsizlik ile sınırlamak doğru değil. Ekonominin yanında güvenlik de insan hakları da demokrasi de, adına ne diyorsanız, bunların her birinin dünyanın farklı yerlerinde adil bir şekilde paylaşılması durumunda insanlar göç etmek zorunda kalmazlar. Yani bir yerde insan hakları ihlali varsa, insanlar kendilerini kurtarmak ve onurlarıyla yaşamak için başka bir yere gitmek durumunda kalır. Küresel yeni bir adalet anlayışının hâkim kılınması lazım. Bunu da yapacak olan, tek bir ülke değil, küresel kurumlar olmalıdır. Adil bir paylaşımın, adil bir insan hakları düzeninin, adil bir ekonomik paylaşımın olduğu ve sömürgecinin olmadığı bir düzenin kurulması insanlık adına yapılacak en büyük hedef olmalıdır.

H: *Tersine göç meselesini nasıl değerlendirebiliriz, Meseleyi göçmenler arası nasıl okuyabiliriz?*

Y: Tersine göç, göç süreçlerinin en zor bir meseledir. Göçün çalışmalarının önemli ayaklarından biri olmakla beraber, göç literatürü içerisinde çok cüzi bir yer tutuyor. Türkiye'deki Suriyeliler bağlamında ele alırsak, Suriyelilerin kendi ülkelere dönmesi bizim en sıcak gündemle-

rimizden bir tanesi. Çünkü bir seçim atmosferine girildi ve Türkiye'deki Suriyelilerin sayısı ve bunların ekonomik maliyeti en popüler siyasi gündemlerin birini oluşturuyor. Özellikle muhalefet partileri Suriyelilerin gönderilmesi üzerinden hükümete yüklenerek popülist bir politika geliştiriyorlar. Ancak geri dönüş söylediğim gibi göçün en zor, en meşakkatli süreçlerinden biridir. Çünkü geri dönüş ancak gönüllü olursa mümkündür. Çünkü uluslararası hukukta temel bir ilke vardır: geri göndermeme (non-refoulement) ilkesi. Veya geri gönderme yasası. Bu yasak mülteci veya benzer statüdeki kişileri, din, ırk veya belli bir politik görüşe mensubiyetinden dolayı muhtemel zulüm göreceği ülkeye gönderilmesini engellemektedir. Suriyeliler vatanlarından eden Esad yönetimi iktidarda kaldığı sürece, bu insanları zalim rejime teslim etmek hukuki ve insani değildir. Bir kere gönderme sözünün kendisi insani değildir. İnsanlar edilgen bir eşya, bir kargo değildir. Ancak kendi iradesiyle bir insan başka bir ülkeye veya kendi ülkesine gidebilir. Bunun dışında hiç kimse istemediği sürece bir yere gönderilemez. Yaşamak, hayat en temel insan hakkıdır ve her şeyin, bütün politik tartışmaların üzerindedir. Birleşmiş Milletler'in sığınmacı ve mülteciler için önerdiği üç çözüm yolu var: Gönüllü geri dönüş, güveli üçüncü bir ülkeye gitmeleri veya buldukları ülkeye yerleştirilmedir. En ideal çözüm geri dönüş olmakla birlikte, en zor çözüm yolu da budur. Olmazsa göç ettiği ülkede uyum içerisinde yaşayacağı bir ortamın sağlanması gerekiyor. Bizim gündemimizi sürekli Suriyelilerin geri dönüşüm meşgul ediyor. Sınırlı da olsa geri dönüşler oluyor. Göç İdaresi'nin verdiği rakamlara göre yaklaşık 500.000 insan geri dönmüş Suriye'ye. Geri dönenlerin tamamına yakını Türkiye'nin güvenliğini sağladığı bölgelere yerleştiğine dikkat etmek gerekiyor. Kimse Esad'ın kontrol ettiği bölgeye gitmiyorlar. Esad'ın af ilan etmesine inanıp gidenlerin akıbeti ise maalesef belirsiz. Türkiye'nin güvenliğini sağladığı bölgelerin kapasitesi de sınırlıdır. Yani dönebilme imkânı bulunlar dönmüş durumda. Yani daha fazla dönebilmeleri için orada gerçek kalıcı bir barışın sağlanması gerekir. Peki ekonomik göçmenlerin geri dönüş için ne gerekli? Yeterli birikimi yapıp, ülkelerine geri dönmeleri beklenir. Ama hepimizin bildiği gibi ekonomik göçmenler de geri dönmüyorlar. Türkiye'den Avrupa'ya çalışma için giden insanların büyük çoğunluğu geri dönmedi. Almanya'da artık dördüncü kuşak konuşuluyor. Ekonomik olarak birikim sağlamalarına rağmen dönmediler veya dönemediler. Çünkü geri dönmek öyle kolay bir iş değil. Eğer göç ettiğiniz ülkede beş yıldan fazla kalıyorsanız, gittiğiniz ülkede artık büyük ihtimalla kalıcı hale geliyorsunuz. Çünkü çocuklarınız okula başlıyor. Siz bir iş kuruyorsunuz, yerleşiyorsunuz, ondan sonra yeni ilişkiler kuruyorsunuz. İlk ku-

şak göçmenler veya çocukları orada evleniyor. Çocuklar veya torunlar geri dönüşü zorlaştırıyor. Göçmeni oraya bağlayan o kadar çok sebep ortaya çıkıyor ki, sonunda istesenez de geri dönemez hale geliyorsunuz. Suriyelilerle 11 yıldır beraber çalışıyoruz. Artık onları Türkiye'ye bağlayan pek çok sebep var. 50 bine yakın sadece üniversite öğrencisi var. 500.000 Türkiye'de doğmuş bebek var, binlerce aile var. Avrupa'daki Türkler üzerine yapılan saha araştırmalarında sorulan 'Türkiye'ye dönmek ister misiniz?' sorularına hala 'evet' diyenler yarıdan fazla iken, geri dönüş beklendiği gibi olmuyor. Bizim şunu artık kabul etmemiz lazım. Hoşumuza gider veya gitmez, dört milyona yakını Suriyeli olmak üzere, Türkiye nüfusu artık seksen beş değil, doksan milyondur. Biz 11 yıl sonra geri dönsünler diye beklersek, 20 yıl sonra yine bu meseleleri konuşursak Türkiye için büyük bir kayıp olur. Dolayısıyla bu insanların Türkiye'de kalacaklarını kabul ettiğimiz anda onlara bakışımız, politikamız, tutumumuz da değişecektir. Çünkü siz Türkiye'de okuyan bir milyona yakın Suriyeli çocuğa 'yarın gidecekler' gözüyle bakarsanız onları uyum sürecine dahil etmekte, sosyal olarak içermekte büyük bir zorluk çekersiniz. Ama bu insanların bu ülkenin bir parçası olacağı, Türkiye'nin gelişimine katkı sağlayacağını, potansiyel olarak göçmenlerin Türkiye'nin bir mühendisi, Türkiye'nin bir doktoru, Türkiye'nin bir öğretmeni, Türkiye'nin hukukçusu olarak baktığınız zaman Suriyeli çocuklara farklı bir gelecek inşa etmiş olursunuz. Misafirmiş gibi baktığınızda onların kendilerini Türk toplumunun bir parçası olma süreçlerini geciktirmiş olursunuz.

E: Göçle beraber kendini yeniden hatırlatan güvenlik politikaları hakkında ne düşünüyorsunuz?

Y: Türkiye ve diğer ülkeler, özellikle Avrupa Birliği ülkeleri açısından göçün güvenlikleştirilmesi meselesi farklı şekillerde değerlendirilebilir. Göçün güvenlikleştirilmesi, yani göçmenlerin güvenlik merkezli olarak değerlendirilmesi olumsuz ve negatif algıları da besleyen bir durum. Güvenlik merkezi düşünme, göçmenleri potansiyel tehdit olarak görmeyi de beraberinde getiriyor. Dünyada zorla yerinden edilenlerin büyük bir kısmını Müslümanlar oluşturuyor. Müslüman ülkelerden gelen göçmenler, bu bağlamda terörle ilişkilendirilerek, bir güvenlik tehdidine dönüşüyor. Öte yandan dünyada güvensizlik ortamını yarattığı ülkelerdeki, yani göç veren ülkelerde ortaya çıkan, daha sonra küreselleşen terör örgütleri var. El Kaide, DEAŞ, PKK-Y-PG, Taliban gibi küresel terör örgütleri, bir taraftan insanları göçe zorlarken, diğer taraftan da göçe maruz kalan insanların gittikleri ülkelerde damgalanmalarına neden oluyorlar. Bu terör örgütleri Suriye, Irak, Afganistan, Somali gibi ülkeleri güvenliksiz hale getirirken, Batı

ülkelerdeki eylemleriyle de Müslüman, göç/göçmen ve terör kavramlarının aynı cümlede geçmesine ve nihayetinde birbirini çağrıştırmasına sebebiyet veriyorlar. Böyle bir çelişki var. Çünkü Avrupa'daki bazı terör olaylarını, Müslüman terör örgütlerinin yaptığı yolundaki iddialar Müslüman göçmenlerin özellikle Avrupa'daki Müslüman göçmenlerin teröristmiş gibi yaftalanmalarına neden oluyor. Özellikle Avrupa'da medyanın, göçmen, terörist, İslam kavramlarını çok sık aynı cümlede kullanması, bunların birbirine yakın anlamlarmış gibi algılanmasını da beraberinde getiriyor. Avrupa'da bilinçli olarak inşa edilen olumsuz bir Müslüman kimliği var ve bu Müslüman kimliğini bilinçli şekilde inşa ederken de teröristle Müslümanı eş anlamlı kullanmak isteyen küresel bir algı operasyonu var. Bu operasyon çoğunlukla başarılı oluyor ve Avrupa'daki göçmenlerin potansiyel bir terörist, bir güvenlik riski taşıyan topluluk olarak görülmesine neden oluyor. Bu operasyon aslında sadece Müslüman göçmenler değil, Avrupa açısından da oldukça riskli bir durum. Çünkü Avrupa'da 70 milyona yakın Müslüman göçmen var. Siz Müslümanla göçmeni teröristle eş değer hale getirdiğiniz zaman Avrupa Birliği içerisinde 70 milyon teröristten bahsediyorsunuz demektir. Sizin alt komşunuz, yan taraftaki işyeri sahibi, parkta oynayan çocukların babaları, anneleri terörist olma riski taşıyorsa, bu büyük bir paranoya yaratabilir. Gördüğünüz başörtülü, çarşafli kadın, her gördüğünüz sakallı-cübbeli kişi potansiyel teröristse siz bu kadar büyük bir riski nasıl yöneteceksiniz? Yani artık çok kültürlü ve kozmopolit hale gelmiş büyük şehirlerinizi nasıl güvenli kılacak, nasıl huzur içinde yaşayan bir toplum inşa edeceksiniz? Bu durumu AB göç politikalarında artık çok net bir şekilde görmekteyiz. ABD ve AB ülkelerinin göç politikası, bu güvenlik endişesi yüzünden kendi ilkelerini çiğneyen kendi demokrasi, insan hakları ve diğer evrensel hukuku çiğneyen birçok karar aldıklarını görüyoruz. Bu durum göçmenlerin geri itilmesi, deport edilmesi, zorla geri gönderilmesi, sığınma ve mülteci haklarının ellerinden alınması gibi birçok alanda kendini gösteriyor. Diğer taraftan da Müslüman insanların Avrupa'da, istihdama katılımları yönünde, eğitim süreçlerine, nihayetinde sosyal hayatta her iki toplumu da zor durumda bırakıyor. Yani oradaki insanların hayatlarını artık huzurlu bir şekilde devam ettiremeyecekleri bir ortam oluşmaya başlıyor. Birçok Avrupa Birliği ülkesinde artık başörtülü ve sakallı insanlar şiddete ve ayrımcılığa maruz kalmaya başlıyor. Avrupa ülkelerine göçü güvenlik merkezli olarak görme sebeplerinden biri de Avrupa'daki terör olayları. Hiçbir akli selim insanın tasvip etmeyeceği bu tür olaylar, yani Paris'te, Londra'da, Madrid'te masum insanlara yönelik terör eylemlerinin olması, sadece Avrupa'daki de-

ğil, bütün Müslümanları zan altında bırakan şeyler. Bunların bilinçli ve provokatif amaçlı yapıldığını ve Müslümanların imajını, algısını olumsuz etkilemek üzere yapılan eylemler olduğunu düşünüyorum. Türkiye'deki Suriyeliler'in bir güvenlik sorun olarak algılanması da Suriyelilerin Türk toplumundan farklı olarak algılanmaları, yeterince tanınmamaları ve Suriye'deki terör örgütleriyle bağlantılı olabilecekleri endişesinden kaynaklanıyor. Ancak Türkiye Göç İdaresi Başkanlığı, Türkiye'deki bütün yabancılarla ilgili gerekli tetkikleri yaparak onların kayıtlarını alıyor. Bu anlamda endişe edecek bir durum olmamakla beraber, göçmenlerin adli olaylara karışması veya suça karışması medya tarafından ve siyasetçiler tarafından çok büyütülüyor, bu da bir "güvenlik zafiyeti varmış" gibi bir algıya yol açıyor. Ancak istatistikler, göçmenlerin yerli halktan en az üç kat daha az suça karıştıklarını gösteriyor. Ve bu suç olarak söylediğimiz şeylerin de büyük çoğunluğu göçmenlerin kendi aralarındaki münasebetlerden kaynaklanıyor.

H: Türkiye'nin göç deneyiminde akla gelen ilk şeyler kimlik ve yoksulluktur. Bu durumun göçle birlikte anılmasının nedenleri nelerdir?

Y: Göç nedenlerinin başında yoksulluk ve göç veren ülkelerdeki güvenlik sorunu geliyor. Türkiye'nin iç göçleri ve 1960'lardan itibaren başlayan Avrupa'ya işçi göçlerinin büyük ölçüde ekonomik temelli olduğu söylenebilir. Türkiye'nin göç tarihine baktığımızda 250 yıldır Anadolu göç aldığını görürsünüz. Kırım'ın üzerinde Osmanlı hakimiyetinin zayıflamasıyla 1700'lerin sonlarından itibaren önce Kırım'dan sonra Kafkasya'nın diğer bölgelerinden Anadolu'ya yüzbinlerce insan göç ediyor. Sonra Balkanların kaybedilmesiyle yine yüzbinlerce insan Türkiye'ye göç göç etmek zorunda kalıyor. 1927'de ilk nüfus sayımı verilerine göre yaklaşık 14 milyon olan Türkiye nüfusunun %40'a yakını Misak-ı Milli sınırlarının dışından gelen insanlardan oluşuyordu. Bu da milyonlarca göçmen kökenli insanın Anadolu mayasını oluşturduğu gösteriyor. Ancak bu insanların tamamına yakını, hatta tamamı etnik veya kültürel olarak Türk olan insanlar. Kültürel olarak Türk olmak demek, Müslüman Avrupa milletlerini içeren, etnik olarak Türk olmasa da Müslüman olan Kafkas ve Balkanlardaki, Türk toplumuyla uyum içinde yaşayabilecek toplulukları anlatıyor. Türkiye'nin göçmen politikası arka planına baktığımız zaman etnik olarak Türk veya Müslüman olma şartını görürüz. Bunun en açık, en bariz örneklerini mübadelede görürüz. Türk-Yunan nüfus mübadelesine göre Yunanistan'dan Türkiye'ye gönderilenler içinde Arnavutlar, Makedonlar, Pomaklar, Müslüman Slav kökenli toplulukların da olduğu görülebilir. Türkiye de Rumlarla beraber Ortodoks inancına sahip Türkleri de mübadeleye tabi tutuyor. Yani Karaman Ortodoks Türkler de bu mübadelede gönderiliyor. Yani

etnik değil, dini referanslı bir nüfus değiş tokuşu yapıyor. Dolayısıyla Cumhuriyetin ilk yıllardan itibaren Türk kimliğinden anlamamız gereken Müslüman göçmenleri de kuşatan bir üst kimliktir.

E: Hocam göç ile ilgili akla gelen ilk şeyler, yani göç deneyiminde yoksulluğun yerin biraz açabilir miyiz?

Y: Türkiye'nin göç iç ve dış göç deneyiminde itici faktör ekonomik nedenlerdir. Türkiye'nin özellikle 1950'den sonra Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle beraber yoksul kırsal kesimden köylerden büyükşehirlere milyonlarca insanın akın ettiğini biliyoruz. Cumhuriyet'in kuruluşundan 1950'lere kadar Türkiye'nin kır- kent oranı pek değişmezken 1950'den sonra adeta köylerden kırsal kesimden doğru bir akın yaşanıyor ve büyükşehirler hızlı bir şekilde gecekondulaşmayla da olsa nüfuslarını arttırıyorlar. 1985'lere geldiğimizde Türkiye'nin kent nüfusu kır nüfusunu geçmiştir. Bunun temel sebebi yoksulluktur. Anadolu insanının daha müreffeh bir yaşam arayışıyla, "ekmek parası" İstanbul başta olmak üzere büyük kentlere yönelmiştir. Türkiye'nin 1961'de Federal Almanya ile imzalanan göç anlaşmasıyla başlayan dış göçler de temel etken ekonomidir. Hem Türkiye'nin hem de göçmenlerin ekonomik olarak bir çıkış yolu aramasıdır. Türkiye'ye yönelen göçler açısından baktığınızda da zorunlu olarak göç edenlerin de geçici koruma altındaki Suriyeliler dışındaki düzensiz göçmenler hariç, büyük çoğunluğun ekonomik olarak Türkiye'ye geldiklerini, yoksulluk sebebiyle Türkiye'de iş-aş arayışında olduklarını söyleyebiliriz.

H: Son yıllarda hizmet sektörünün çeşitlenmesi, güvencesiz yaşamın hayatımızda belirgin olmasının sonuçlarından biri de beyaz yakalı göç pratikleridir. Bu küreselleşme sürecinin bir sonucu mu, yoksa başka bir cevabı var mı?

Y: Göç kavramını genellikle olumsuzluk üzerinden konuşuluyor. Türkiye'de olduğu gibi dünyada da göçmen algısı, çoğunlukla "işsiz, yoksul, cahil, eğitimsiz, çok çocuklu, kendi ülkesinden kaçmış kişiler" biçiminde. Oysaki bu çizdiğimiz göçmen algısı, dünyadaki göç stokunun çok küçük bir bölümünü oluşturuyor. Dünyadaki uluslararası göç hareketliliğin büyük bir bölümünü aslında ekonomik göçmenler oluşturuyor. Ekonomik göçmenler de kendi ülkesinden başka bir ülkeye giderken o ülkenin kabulü ve rızasıyla gidiyor. Gittiği ülkenin, oldukça zor olan göçmenlik şartlarını sağlayarak gidiyor. Kanada, Amerika, Avustralya'nın göçmenlik şartlarına baktığınızda, göçmenlik hakkı verilen kişilerin eğitim, dil, bilgi-beceri, ekonomik durum, yaş gibi birçok olumlu vasıflara sahip olması gerektiğini görürsünüz. Hatta şunu iddia edebiliriz, göçmen kabul edilen kişiler, kendi ülkelerinde

müreffeh biçimde yaşayacak beceri ve birikime sahip kişilerdir. Başka bir ülkeye beyaz yakalı olarak göç edenler ise zaten kendi ülkelerinde bir statü sahibi insanlardır. Dünyanın küreselleşmesi ile birlikte artık özellikle iyi eğitim almış kişilerin dünyanın her yerinde çok kolay iş bulabildikleri çalışabildikleri yeni bir piyasa oluşmuştur. Yani siz bilgisayar sektöründe, yazılım alanında uzmanız, dünyanın her yerinde iyi şartlarda iş bulabilirsiniz. Hangi ülkeden veya hangi etnik gruptan olduğunuzun çok bir kıymeti yok. Batı ülkeleri ihtiyacı olan kalifiye insan gücünü, dünyanın neresinde olursa olsun, bulup kendi ülkesine kazandırmak peşinde. Ama tekrar söylüyorum biz göç meselesini konuşurken hep olumsuz bir algıyla konuşuyoruz. Mülteciler küresel göç hareketliliğinin sadece %10'u. Göç hem göçmen için hem göçü kabul eden ülkeler için büyük fırsatlar doğuran bir olgu. Türkiye'nin de artık yeni bir göç politikası geliştirmesi, (zorunlu olarak Türkiye'ye sığınan düşük vasıflı insanlar yerine, beyaz yakalı, kayıtlı ve vasıflı göçmen kabulünü önceleyen ve teşvik eden bir politika açılımı), önemli bir adım olacaktır. Emek piyasasında hala göçmen-yerli rekabeti varmış gibi algılansa da aslında hem düşük vasıflı hem de beyaz yakalı iş alanlarında önemli bir işgücü açığı var. Bütün ülkeler gibi Türkiye'nin de yetişmiş, vasıflı insan kaynağına ihtiyacı var. Bir kişinin beyaz yakalı olarak işgücüne katılabilmesi için en az 25 yıla ihtiyaç var. 25 yıl beklemek yerine, başka bir ülkeden vasıflı insanları göçmen olarak kabul ettiğiniz zaman, ülkeye/sektöre 25 yıl kazandırmış olursunuz. Forbes dergisinin zenginler listesinin en tepelerinde her zaman göçmen kökenli kişiler var. Dünyanın en büyük bilişim şirketlerinin kurucuları göçmen kökenliler. Yani göçmen denilince aklımıza sadece olumsuzluklar, kayıt dışılık, kaçak yollardan gelenler ve yoksulluk gelmesi çok da doğru bir şey değil. Türkiye'deki Suriyeliler de büyük küçük binlerce şirket kurmuş ve istihdam sağlamaya başlamış durumda. Ancak, vatandaşlardaki olumsuz algı, merkezi ve yerel yönetimlerdeki çalışan ve yöneticilerde de bulunduğu için, göçmen girişimciliği maalesef yeterince gelişmiyor.

E: Türkiye'de göç sorununun siyaset kurumunun tartıştığı merkezi temalardan biri haline geldi. Toplumsal hayata daha çok etkisi olan bir meselenin siyasal alandaki ağırlığının daha fazla olması nasıl yorumlanabilir?

Y: Çok boyutlu bir olgu olan göçmen meselesi çözüm amaçlı ve etraflıca konuşulan bir mesele değil. Maalesef göç konusu çoğunlukla spekülasyon ve dezenformasyon amaçlı konuşuluyor. Muhalefet, iktidarı sıkıştıracak daha farklı ve güçlü argümanlar bulmak yerine, sadece Türkiye'deki göçmenleri araçsallaştırarak kolay ve popülist bir

bir muhalefet biçimini tercih ediyor. Çünkü iktidar partisinin destekçileri dahil, Türkiye kamuoyunun çok büyük bir bölümü Türkiye'deki göçmenlere karşı olumsuz bir yargıya sahip... Türkiye vatandaşlık yolunun açık olması ise tartışmaya dahi açılması zor bir konu. Kamuoyu ezici bir biçimde, Suriyeliler de dahil olmak üzere, sığınmacıların ve göçmenlerin bir an önce gönderilmesini istiyorlar. Muhalefet, ilk fırsatta bu insanları geri göndermeyi vadediyor. Ancak ne insanî ne İslami ne hukukî hiçbir dayanağı yok "göndereceğiz" demenin. Çünkü uluslararası hukuk buna müsaade etmiyor. İnsanları hayatlarının tehlikede olduğu, güvensiz zorla geri gönderilmesi mümkün değildir. Ancak söylediğim gibi sadece destek bulmak ve oy alabilmek uğruna, maalesef çok temel bir insanlık sorunu, bu siyasetin bir aracı bir aleti haline getiriliyor. İnsanların acıları, hayatta kalabilme meselesi, siyasi bir malzemeye dönüşüyor. Ben bunun büyük bir sorumsuzluk olduğunu düşünüyorum. Bunu her kim yapıyorsa, yani göçmen politikasını sadece "geri gönderme" üzerine inşa edip bunun üzerinden hükümet eleştirisi yapıyorsa, sadece göçmenlere değil, bu ülkeye de kötülük yapıyor.

H: Türkiye'nin göç politikasını nasıl değerlendiriyorsunuz? Genel bir değerlendirme yapabilir misiniz?

Y: Türkiye'de 2014'te yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na kadar, göçmenlik için "etnik ve kültürel olarak Türk olma" şartı bir biçimde devam etmekteydi. Şu anda, en azından yasada bu ifadeler yer almamakta. 250 yıldır Anadolu'nun Türkleştirilmesi odaklı göçmen kabul eden Türkiye, 1990'lardan sonra, etnik ve kültürel olarak Türk olmayan yeni düzensiz göçmen toplulukları ile karşılaşmaya başladı. Eski tip göçmenler Türk olup, bu ülkenin temel unsurları olarak kabul edilirken, yeni tip göçmenler, BM tarafından mülteci olarak tanımlanan, "biz"den değil, "öteki" olarak düşünülen kişilerdir. Konuşmamızın başında mülteci ve göçmenin birbirinden farklı olduğundan bahsettik. Biz Türkiye'ye gelen eski göçmenleri etnik veya kültürel olarak Türk kabul ettiğimiz için "göçmen Türk toplumunun bir parçasıdır" diye düşünüyorduk. Ancak yeni gelenleri artık "mülteci" gibi görüyoruz. Artık diyorum, çünkü göçün ilk yıllarında biz bunlara "muhacir" diyorduk. Biz ensar olarak onlara kucak açmıştık. Ensar ve muhacir kardeşliği, misafirlik uzayınca mülteciliğe dönüştü. Mülteci ise ötekidir. Kısaca göçmen/muhacir bizden, mülteci bizden değildir!

E: Hocam göçle ilgili eklemek istediğiniz bir şeyler var mı son olarak?

Y: Göç sadece bizim yaşadığımız çağda ve sadece Türkiye'nin gündeminde olan bir mesele değil. Bir milyar insan kendi vatanı dışında yaşıyor. Bunun 300 milyonunu uluslararası göçmenler oluşturuyor. Küresel göç olgusunu sadece zorla yerinden edilenler üzerinden konuşmak, büyük resmi kaçırmamıza neden olacaktır. Türkiye'nin büyük bir kitlesel ve düzensiz göçle karşılaştığının tabii ki farkında olmalıyız. Ancak bu durum olağan üstü bir şey değil dünyanın dönem dönem yaşadığı göç krizlerinden biri olarak değerlendirilmelidir. Önceki göç ve göçmenlik tecrübelerinden faydalanarak, göçmen, göç alan ve göç veren ülkeler açısından süreci nasıl daha faydalı hale getirebileceğimize odaklanmak gerekiyor. Son bir hususa daha dikkat çekmek istiyorum. Öteki olarak kodladığımız yeni tip göçmenlerin de önemli bölümünü etnik olarak Türk kökenliler oluşturmaktadır. Afganistan'dan gelen düzensiz göçmenlerin büyük bölümü etnik olarak Türk'tür. Suriye ve Irak'ın Kuzeyinden gelerek sığınma talep edenler arasında da Türk-Türkmen olanların oranı az değil. Hatta büyük çoğunluğunun birkaç kuşak öncesinde atalarında Türk kökenli kişiler var. Yani yeni tip göçmenler de düşündüğümüz kadar bize uzak değildir. Ukrayna-Rusya savaşının yansıması olarak hem Rus hem de Ukraynalı göçmenler gelmeye başladı. Bu göçmenlerin misafirliklerinin uzaması ve kalıcı olmaları durumunda, Müslüman olmayan bu kitlesel göçmenler entegrasyonu Türkiye ve Türk toplumu için daha fazla konuşulması gereken bir mesele olarak karşımıza çıkacaktır.

Hande, Esra: Hocam bu güzel söyleşi için teşekkür ederiz.

Yusuf Adıgüzel: Ben teşekkür ederim.